מאור הזית

דברי תורה משלחן
מערכת מכון עלה זית

שנה ב: גליון ז | שבת קודש פרשת חיי שרה | כז חשון ה'תשפ"ו

מאור הטובה

כולן שוין לטובה

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כג, א).

כתב רש"י (ד"ה ויהיו), לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת מאה כבת עשרים לחטא, מה בת עשרים לא חטאה, שהרי אינה בת עונשין, אף בת מאה בלא חטא, ובת עשרים כבת שבע ליופי.

והקושיא עולה מאליה, מהו השבח שבהיותה בת עשרים היתה כבת שבע ליופי, וכי זהו שבחה ומעלתה של שרה אמנו, שהיתה יפת מראה.

הגה"צ ר' אליעזר דוד פרידמאן זצ"ל (מפי ספרים וסופרים בפרשתינו) הביא בזה ביאור נפלא. כי הנה ימי שני חייה של שרה אמנו היו מלאים במאורעות קשים. פעמיים נלקחה בכח הזרוע אל המלך, ועד הגיעה לגיל תשעים שנה היתה עקרה בלא ולד, ואף הכניסה צרתה לביתה ונתנה את הגר שפחתה לאברהם, וגם נצטערה בראותה את בן הגר המצרית מצחק, וכהנה וכהנה עברו עליה צרות וייסורים. אבל שרה אמנו, בגודל צדקותה ותוקף אמונתה ובטחונה בהשי"ת, קיבלה את הכל באהבה ובשמחה, באמונת אומן שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד. וכמו שפירש רש"י (ד"ה שני) על סוף הפסוק "שני חיי שרה", שכולן שוין טובה, והכוונה בזה היא, שכל שני חייה היו שוים בעיניה לטובה, הן השנים שהיו מלאות בטובות וחסדים גלויים, והן השנים שהיו מלאות בייסורים ומאורעות קשים, בתוקף אמונתה שכל ארחות ה' חסד ואמת.

וכמו שאמר נעים זמירות ישראל (תהלים לד, יא) "כפירים רשו ורעבו ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב", וכתבו המפרשים (עי' באבן עזרא שם בשם יש אומרים) שכפירים הוא הכופרים בעיקר, כי מי שאינו מאמין בה', אזי הרעב והדלות הם אצלו לצער גדול וייסורים שאי אפשר לסובלם, אבל דורשי ה' הבוטחים ברוב חסדו וטובו, תמיד לא יחסרו כל טוב, אף בשעת צרה וייסורים רח"ל, ביודעם כי הכל הוא טוב וחסד מאת השי"ת, גם כשאין הדברים נראים כן בגלוי.

וזהו הביאור בדברי רש"י, ששרה נשתבחה בכך שבהיותה בת עשרים היתה כבת שבע ליופי, שכשם שבהיותה בת שבע היה הכל יפה אצלה, וחייה התנהלו על מי מנוחות, כך גם כשגדלה והיתה בת עשרים, עם כל זה ראתה את הכל בעין יפה, והכל היה שוה אצלה לטובה, כי ידעה שהקב"ה טוב ומטיב לכל, וחסיד בכל מעשיו.

מאור ההשגחה

כל מה דעביד רחמנא לטב עביד

הגאון רבי מרדכי יעקב ברייש זצ"ל התגורר בצעירותו בעיר לעמברג, וישב שם על התורה ועל העבודה, בעודו מתפרנס מסכום כסף גדול שהיה בידו. כעבור כמה שנים, כאשר ראה שהכסף שבידו הולך ומתמעט, החליט לקנות בנין דירות, בכדי שתהיה לו פרנסה קבועה לאורך שנים מדמי השכירות של הדירות. הוא בא בדברים עם בעל בנין אחד, ונשא ונתן עמו, עד שבאו לכלל הסכמה לבצע את העסקה, אולם מחמת סיבה כלשהי נדחתה הרכישה בכמה ימים. בינתיים התרחש המשבר הכלכלי העולמי, ושער הכסף נפל פלאים במהירות רבה, עד שתוך זמן מועט ביותר כל כספו של הרב ברייש אבד את ערכו לחלוטין, והוא נעשה עני ואביון. בלית ברירה הוכרח הרב ברייש לתור אחר מקור פרנסה, וכשהגיעה לאזניו השמועה אודות עיירה בגרמניה המחפשת תלמיד חכם שיאות לשמש אצלם כרב, פנה אליהם והציע את עצמו למשרה זו. ראשי הקהילה אכן הזמינוהו אחר כבוד לכהן שם כרב, והוא העתיק את דירתו מפולין לגרמניה. לאחר כמה שנים, בעקבות שנאת היהודים שגברה ברחוב הגרמני ע"י השלטון הנאצי, עזב הרב ברייש את גרמניה ובהמשך הגיע לציריך, שם נעשה רבה של קהילת אגודת אחים. לאחר שהגיעו השמועות הנוראות אודות שואת יהודי אירופה, התברר למפרע כי אבדן כספו היה שורש ההצלה שלו, ואילו היה רוכש את הבנין מבעוד מועד, הרי היה נשאר להתגורר בלעמברג, ולא היה מחפש משרת רבנות כלל, ומי יודע מה היה עולה בגורלו בשנות השואה האיומה. המאורע שהיה נראה בשעת מעשה כמאורע קשה ביותר, היה איפוא תחילתו של נס ההצלה!

הגאון רבי מרדכי יעקב ברייש זצ"ל (1896-1976)

היה מגדולי פוסקי ההלכה בדורו, וכיהן כאב"ד הקהילה החרדית בציריך למעלה מארבעים שנה.

הרב ברייש זצ"ל, בעת שנבזה על ידי הנאצים ימ"ש ברחובות דיסבורג

נולד בסקאהל שבגליציה לאביו ר' חיים ברייש מחסידי בעלזא, ונודע מגיל צעיר בכשרונותיו הברוכים. שקד על תלמודו במסירות עצומה, ובטרם מלאו לו שבע עשרה שנים כבר היה בקי בכל חלק חושן משפט בעל פה. הוסמך להוראה בגיל צעיר ע"י גדולי הרבנים. שימש כרב באלעסק שבגליציה ובדיסבורג שבגרמניה. בדיסבורג הוכה פעם אחת ע"י הנאצים באכזריות וניצל בנס. לאחר מכן התמנה לרב הקהילה החרדית בציריך, בה העמיד דורות של תלמידים והנהיג את הציבור נאמנה. ספרו שו"ת חלקת יעקב נתקבל כספר יסוד בפסיקה, ורבים נסמכים עליו. נפטר בי"ד בכסלו תשל"ז ונטמן בהר המנוחות בירושלים.

מאור המדות

והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה גם אתה וגם גמליך אשקה אתה הכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדני.

And it will be the girl to whom I say, "Please tip your jug and let me have a drink," and she replies, "Drink, and I will also water your camels," [she will be the one whom] you have designated for your servant Yitzchak. Through her I will know that you have granted a favor for my master (Bereishis 24:14).

Eliezer was going to test Yitzchak's prospective bride to see if she was a *ba'alas chessed,* a good and kind-hearted person. Eliezer assumed that if this girl excelled in *chessed*, then she automatically excelled in all other qualities. Isn't it possible for someone to personify the *middah* of *chessed*, yet be lacking in other areas such as *emes* and *tzedakah*?

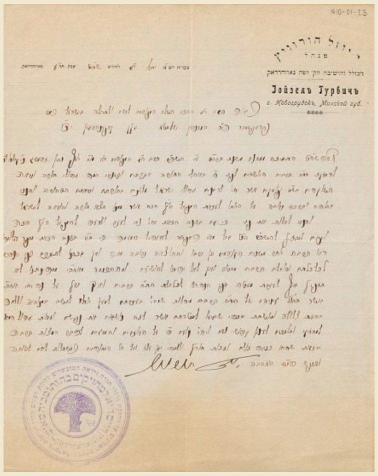

1910-01-23

יוזל הורוויץ
מנהל
דכולל והישיבה הק' דפה נאוואהרדאק
Іойзель Гурвичъ
г. Новогрудокъ, Минской губ.

Letter from the Alter of Novardok

The Alter of Novaradok explains that Eliezer did not merely test Rivkah to see if she had acquired the *middah* of *chessed*. The test was to determine if she had excelled and reached the epitome of *chessed*—if she had attained the *middah* of *chessed* in its purest form. And the only way to acquire any *middah* in its loftiest extreme is by achieving perfection in all other traits. The *pasuk* says והאיש אליעזר משתאה לה מחריש לדעת ההצליח ה׳ את דרכו- *The man Eliezer gaped at her, but he remained silent to determine whether Hashem had made his journey successful.*

The Seforno says that Eliezer failed to display the least bit of *mentschlichkeit*. Rivkah was a mere child, yet Eliezer stood by and watched how she was about to begin the strenuous task of drawing water for her animals. Shouldn't he have attempted to help her? To add to this seeming lack of decency, after requesting that she give him some water, he again stood back and watched as she drew water for him and all the camels—a monumental job even for an adult. Proper manners on Eliezer's part would have necessitated his helping Rivkah accomplish her task. Eliezer then waited to see if Rivkah would demand payment for her services.

The Alter of Novaradok elaborates on this Seforno. He says that Eliezer acted as he did as part of his test to determine whether Rivkah had reached the epitome of *chessed*. He wanted to see whether Rivkah would rebuke him, in which she would be justified. Eliezer knew that if Rivkah had indeed acquired the *middah* of *chessed* in its purest form, she would make no mention of his coarse behavior and lack of *mentschlichkeit*.

(A Gut Vort - By Rav Meir Chaim Gutfreund)

מאור ההברה

Gadol Shimusho

Rav Dovid Hersh Mayer, later the *menahel* of Stamford Yeshivah, learned in BMG and once wanted to daven for the *amud*. He was told, however, that the *rosh yeshivah*, Rav Shneur, did not permit it—since, coming from Nitra, he was assumed to daven with a "*chassidishe*" *havarah*.

Rav Dovid Hersh clarified that his was not a *chassidishe havarah* but an *Oberlander* one. The difference, he explained, lay precisely in the area that concerned the *rosh yeshivah*: *Chassidim* make no distinction between a *chirik* and a *shuruk*, while he did, albeit a slight one.

When he was informed of the answer, Rav Shneur was intrigued and asked Rav Dovid Hersh to demonstrate the difference. The distinction met his approval, and Rav Shneur gave him the green light to daven for the *amud*.

Moreinu Rav Shneur Kotler

A related account appears in *Emes L'Yaakov* (*Melachim I* 16:34). After World War II, Rav Yaakov Kamenetsky davened in the Viener shul, then located in the *Tze'irei Agudas Yisrael* building in Williamsburg.

It was *Parshas Tazria*. When the *baal korei* reached the *pasuk* "*nega tzaraas hu*" (*Vayikra* 13:3), he read the word *hu* with a *chirik* instead of a *shuruk*, pronouncing it "*hee*." The *mispallelim* immediately corrected him in unison—but their correction, to Rav Yaakov's ears, sounded like "*hee*," as well! The scene was baffling: what had prompted such a commotion? The congregation seemed to be saying exactly what the *baal korei* had said!

In truth, the *baal korei* had indeed erred, and the *tzibbur* was correcting him. Because of their *Oberlander* accent, their *shuruk* was pronounced almost like a *chirik*. The distinction was the subtle vowel shift familiar in German—the soft rounding of an umlaut.

Readers of Me'or Hazayis can submit stories about the Rosh Yeshivah, Rav Shneur zt"l, for publication in upcoming editions.